

بررسی سبک پاپ آرت در طراحی پارچه و لباس

ملیحه صالحیه یزدی

دانشجوی کارشناسی ارشد طراحی پارچه و لباس دانشگاه آزاد اسلامی یزد

مریم محبوبی

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد

را سبک و الگوی کاری خود قرار داد. هنر پاپ آرت ریشه‌ای عامیانه داشت که تمام روند رشد و توسعه‌ای خود را بر اساس هنر مردمی ایجاد کرد.

پاپ آرت (PopArt): برعکس شباهت نام آن به آپ پارت، کاملاً سبکی است فیگوراتیو یا تصویری و مخفف لغت پاپولار (Popular)^[۱] است. در این سبک نقاشان گاهی به طنز، گاهی بسیار جدی با تبلیغات، تلویزیون، سینما و صنعت و ترافیک درگیری دارند. موضوع‌های نقاشان پاپ عبارت است از: آمریکایی، مریلن مونرو، فرانک سیناترا، همبرگر، هات داگ، الویس پریسلی، کشته شدن کندی، کارتون، سوپرمن، خلاصه آنچه مسأله روز است و در مجلات و تلویزیون تیراژ زیاد دارد. در این سبک از موضوع نو و معاصر آن که بگذریم، می‌بینیم که خیلی از خصوصیات سبک‌های سوررئالیسم^[۲] و دادائیسم^[۳] را داراست.

(هانیبال‌الخاص ۴۸۹ تا ۴۹۱)

هنر پاپ

هنر پاپ هنری مردمی بود که از انگلستان آغاز گردید و در اثر ارتباطات مردمی گسترده شد و به دیگر کشورها راه یافت. شکل‌گیری جنبش هنری پاپ در انگلستان با آثار همیلتون و پائولوتزی و نظریه‌های آلووی منتقد آغاز شد. در سال‌های ۱۹۵۲-۱۹۵۳ هنرمندانی تحت عنوان (گروه مستقل) نبردی بین‌المللی را

۲-Popular: هنری مربوط به توده مردم از گروه مستقل هنرمندان لندن.

۳-Surrealism: (فرا واقع‌گرایی) جنبشی در هنرها و ادبیات که در پی ایجاد شکاف در دادا با بیانیه برژن آغاز شد. (پاکباز، رویین، دایرةالمعارف هنر، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۸، ص ۳۱۵)

۴-Dada: جنبشی اعتراضی که زوربخ توسط چند نقاش و شاعر آغاز شد (۱۹۱۶). این جنبشی بود علیه همه نهادها و ارزش‌های مرسوم که حتی خود هنر را نیز به ریشخند گرفت. (همان، ص ۲۰۹).

تصویر شماره ۱: سبک پاپ آرت، اثر اندی وار هول

تغییرات شگرفی روبه‌رو شد. در این شیوه، خلق اثر با درگیری ذهن بیننده ایجاد شده بود و دیگر به جنبه‌های زیبایی‌شناختی آنها توجه نشد و بیشتر مفهوم و اغواگری و نفوذ آن در ذهن مخاطب بود که عامل اصلی در شکل‌گیری اثر هنری گردید. از جمله هنرهای مفهومی که در سال ۱۹۶۰ به شهرت رسید هنر پاپ آرت بود.

انگیزه‌هایی که منجر به ارائه شدن این پژوهش گردید:

۱- معرفی سبک پاپ آرت.

۲- بیان تأثیرات این سبک هنری در طراحی پارچه و لباس.

پاپ آرت:

معنای واژه پاپ آرت، هنر مردمی یا هنر عامه است. این اصطلاح را لارنس الووی منتقد انگلیسی برای توصیف جنبش هنری که در اواخر دهه ۱۹۵۰ تا اوایل ۱۹۷۰ عمده‌تاً در بریتانیا و ایالات متحده شکل گرفت ابداع کرد. این جنبش هنری بر مفهوم مصرف‌گرایی و فرهنگ عامه مبتنی است. (چیلورزو دیگران، ۱۳۸۶، ص ۵۳).

در بین سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۷۰ هنری پدیدار گشت که مردم و شیوه زندگی عامه

جهان هنر در قرن بیستم بیش از همه قرون پیشین در شوق نوآوری بود. در این دوره تکاپو و تلاش برای خلق یک سبک هنری به حدی بود که بیشترین تغییرات و تحولات در گرایش‌های هنری به وجود آمد. از مهم‌ترین پدیده‌های هنری شکل گرفته در این برهه زمانی هنر مفهومی بود که توسط هنرمندان انگلیسی پاپ آرت^[۱] نامیده شد. هنرمندان این سبک هنری همچون اندی وار هول و روزنبرگ با جست‌وجوگری در روند زندگی مردم و با اقتباس از اتفاقات عامیانه و با تأکید بر شیوه ارتباطی در بیان واقعیت‌ها و توسعه کاربردی هنر به خلق اثر هنری خویش می‌پرداختند. هنر طراحی لباس نیز از چنین قاعده‌ای مستثنا نبود، بلکه با بهره‌گیری از اجزاء پوشش و اندام انسان همچون وسیله‌ای برای انتقال اندیشه او عمل می‌کرد.

در این پژوهش با استفاده از روش‌های تحقیق تاریخی توصیفی و تحلیلی و با استناد به منابع کتابخانه‌ای و تصویری، تأثیرپذیری هنر کاربردی طراحی پارچه و لباس از هنر پاپ آرت بررسی می‌شود. مقاله حاضر می‌کوشد ضمن شناسایی و بررسی طراحی‌های انجام شده در زمینه هنر پاپ موضوعات به کار رفته در طراحی‌ها را بررسی کرده و از عناصر گوناگونی در جهت توضیح و ترویج عقاید عامه مردم استفاده نماید. طراحی‌های انجام شده در سبک پاپ آرت تنوع و گستردگی‌های بسیاری در زمینه‌های متعدد یافت که در این پژوهش نمونه‌هایی از آن به اختصار بیان شده است.

مقدمه

در اواسط سده ۱۹، تغییرات ژرف و عمیقی در مفهوم هنر و بنیان‌های زیبایی‌شناسی ایجاد و شکل و رابطه اثر هنری با مخاطب را به چالش کشید.

در این روند برخلاف دهه‌های پیشین که مخاطب، مجموعه هنری را در قالب یک تابلوی نقاشی و یا یک مجسمه می‌دید با

۱-popart: پاپ آرت یا هنر همگانی از جنبش‌های هنری دهه ۱۹۶۰ که بر فرهنگ شهری توده مردم تأکید داشت. (پاکباز، رویین، دایرةالمعارف هنر، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۸، ص ۱۱۱)

نشانه یعنی همان جنبه (تبلیغاتی) اش علاقه داشتند. (پارزمانی، ۱۴۸، ۱۳۸۸)

تصویر بر گرفته از فهرست بی شمار تصاویری که شهر را پر کرده بود، بیشتر بر نبود خلاقیت تأکید داشت تا وجود خلاقیت.

ویژگی های بارز سال های ابتدایی دهه ۱۹۶۰ در ایالت متحده آمریکا و نیز بخشی از اروپا، هجوم انبوه عظیمی از کالاها و تصاویر تبلیغاتی آن ها به زندگی روزمره بود. در چنین جامعه مصرفی که انسان ناچار به زندگی در آن بود، در نتیجه مداخله بشر، مفهوم فرهنگ جایگزین مفهوم طبیعت شده و آهنگ شلوغ شهرها، کالاها و رسانه جای توازن چرخه های طبیعی را گرفته بود. هنرمندی که در این بافت کار می کرد مواد مفهومی یا عینی خود را از این فضای گرفت؛ همانند مغازه ای که تمام کالاها، تصاویر و حواس موجود در آن در گذار از تولیدات صنعتی و رسانه ها هستند. (همان، ۱۴۸)

جنبش هنری پاپ برگرفته از عبارت (popular) یا هنر مربوط به توده مردم از گروه مستقل هنرمندان لندن ۱۹۵۳-۱۹۵۲ تشکیل از افرادی مانند ریچارد هیلتون و ادواردو پائولوزی، معمارانی چون جیمز استرلینگ و جان واکر و فعالیت های دیگر هنرمندان... در حیطه هنر پاپ سرچشمه گرفته است. گروه مذکور، ملاقات ها و کنفرانس هایی را در زمینه فن آوری سیبرنتیک زیبایی شناسی و موسیقی مردمی سازماندهی می کرد تا در ابزار ارتباط جمعی و فن آوری نو ظهور، مفاهیم زیبایی شناسی بیابد.

زبان هنر پاپ برای تمامی اشکال ارتباط جمعی نظیر داستان های مصور، تبلیغات مجلات و فروشگاه هایی مناسب بود که در آن ها به کالا به خاطر کیفیت ذاتی اش توجه نمی شد بلکه به قدرت اغواگری اش که در بسته بندی و شکل ظاهری آن نهفته بود، اهمیت داده می شد. (همان، ۱۴۹)

هنر پاپ در اروپا

هنر پاپ در اروپا کمی بعد از آمریکا شکل گرفت و حالتی فیگوراتیو و شیوه ای خاص را برای شروع انتخاب نمود. هنر پاپ به سرعت در صحنه هنری اروپا و به ویژه به کمک

تصویر شماره ۲: سبک پاپ آرت، اثر روزنبرگ

تبلیغاتی، داستان های مصور و تبلیغات رستوران ها بودند، در نسخه های بی شمار وارد موزه ها شدند.

هنر پاپ در ایالات متحده

هنر مردمی پاپ آرت در آمریکا شکل گرفت ولی با توجه به چند ملیتی بودن این کشور و نیاز به شیوه های متعدد در معرفی یک محصول به اقشار مختلف رویکرد تبلیغاتی را برای ادامه راه خود انتخاب نمود.

فرهنگ اروپایی با هنر پاپ که عموماً آن را آمریکایی می دانیم، بیگانه نیست. در واقع، مدل های این جنبش، که آمریکا را در تمام مفاهیم مردمی و فرهنگی آن نشان می داد پیش از این در آثار آوانگارد های تاریخی و به ویژه حاضر و آماده های مارسل دوشان نمایان بود. اگر حاضر آماده های مارسل دوشان را به لحاظ داشتن فرم عینی، شیء به حساب آوریم، هنرمندان پاپ آمریکایی در مورد خودشان از تصویر حاضر آماده استفاده کردند، زیرا آن ها بیش از خود شیء به خط سیر آن بر مبنای

درباره ارتباط جامعه و فرهنگ معاصر با فن آوری و رسانه های ارتباط جمعی آغاز کردند. پاپ آرت پیش از آن که در اروپا گسترش یابد، در ایالت متحده با اندی وار هول و لیختنشتاین، دین، اولدنبرگ، وسلمن، ریورز، سیگل رواج یافت. (پارزمانی، ۱۴۸، ۱۳۸۸)

هنر پاپ نشأت گرفته از تأمل در جامعه معاصر بود که فراوانی اشیاء مصرفی و حضور بیش از پیش انبوه رسانه ها در آن چشمگیر بود. هنرمندان پاپ، تصاویر و اشیاء خود را از همین بافت یعنی واقعیت می گرفتند و نمی خواستند از اشیاء مصرفی دفاع یا آن ها را تقبیح کنند، بلکه از آن ها تنها برای آفرینش آثارشان استفاده می کردند. این هنر پذیرای هر شیوه ارتباطی و اطلاع رسانی مردمی بود و می خواست در زبان هنری خود تمامی واقعیت را بگنجاند.

تصاویر کوکا کولا، مرلین مونرو، دیک ترسی و همبرگرها که بر اساس تکرار تکنیک های هنری اجرا می شدند و برگرفته از دیوار، فضاهای

تصویر شماره ۴: نمونه طرح لباس (سبک پاپ آرت)

اقتصادی و فعالیت‌های فرهنگی و حتی جنبش‌های مذهبی باشد.

نفوذ سیاست در طراحی لباس پاپ آرت

شاید بتوان یکی از معروف‌ترین طراحی‌های انجام شده در سبک پاپ آرت سال ۲۰۱۲ در آمریکا به خواننده آمریکایی اشاره کرد که با تن داشتن لباسی با هویت پرچم آمریکا و با شعار یکی از سیاستمداران این دوره، مردم را برای حضور در رقابت‌های این دوره و ایجاد رأی برای ریاست‌جمهوری محبوب خویش دعوت می‌کرد.

و همچنین نمونه‌های انجام شده در زمینه پاپ آرت می‌توان به تی‌شرت‌هایی اشاره کرد که در برنامه انتخابات اخیر آمریکا توسط برندهای مطرحی ایجاد گردیده بود برای برانگیختن حس رقابت مردمی در بین قشر جوان آمریکا تا به این طریق گروهی خاص از مردم را به پای صندوق‌های رأی برساند.

نفوذ مذهب در طراحی لباس به شیوه پاپ آرت

به بیانی دیگر شاید بتوان گفت تأثیرات این هنر شکل گرفته در دهه ۶۰ همچنان پابرجا بود و در اثر افزایش شکل‌های ارتباطی این هنر به سایر کشورها از جمله ایران نفوذ کرد و جنبش و تفکرات متعددی را تحت تأثیر قرار داد.

از جمله طراحی لباس‌های انجام شده در ایران به سبک پاپ آرت تی‌شرت‌های عاشورایی بود که برای برانگیختن اعتقادات مذهبی در بین عامه مردم طراحی گردیده بود.

نتیجه‌گیری

سده‌های پایانی قرن نوزدهم و ابتدای قرن بیستم پیشرفت و تغییرات بسیاری در سبک‌های هنری حاصل گردید که منجر به ایجاد گرایش‌های هنری بسیاری شد.

سوپ، صندلی الکتریکی، چهره مرلین مونرو و گل‌ها و نقاشی‌های کمیک استریپ روی لیکنشتین بود. کلاوس اولدنبگ که موضوعات دستمایه‌هایش عبارت بود از بستنی قیفی و ساندویچ همبرگر، عمده‌ترین مجسمه‌ساز پاپ آرت به‌شمار می‌رود.

طراحی لباس به سبک پاپ آرت

به دلیل توسعه و رشد صنعت و نیاز روز افزون مردم تولید انبوه آغاز گردید و تبلیغات را به وجود آورد. در پس به وجود آمدن تبلیغات، لباس‌ها و تیشرت‌های تبلیغاتی گوناگونی به وجود آمد و حتی طراحی لباس‌هایی از چهره‌های معروف سینما و تلویزیون رایج گردید.

به استناد نوشته لوردانا پارمزانو در کتاب شورشیان قرن بیستم، (در هنر پاپ، به خاطر کیفیت ذاتی اش توجه نمی‌شد، بلکه به قدرت و اغواگری اش اهمیت داده می‌شد و همچنین هنر پاپ قضاوت نمی‌کند)، همه تصاویر می‌توانستند در تهیه اثر دارای کارکرد بوده، و سهمی باشد. به همین دلیل در بسیاری از طراحی‌های لباس به سبک پاپ آرت، از طرح‌هایی مانند قوطی کنسرو (اندی وار هول) و یا چهره‌های هنرمندان برجسته‌ای مانند مرلین مونرو و یا یک پیام تبلیغاتی و دیدگاه سیاسی و یا یک رویکرد مذهبی استفاده گردد، این طرح‌ها، بیشتر با توجه عملکرد مفهومی آن طراحی گردیده، تایک رویکرد زیبایی‌شناسی.

در لباس‌ها از عناوین پیش پا افتاده تبلیغاتی مانند بسته‌بندی‌های خوراکی‌ها و حتی تبلیغات محصولات راه یافت و تبلیغ به عنوان عنصر تزئینی و طراحی به تی‌شرت‌های مورد استفاده روزمره مردم اضافه گردید.

در سال‌های اخیر رشد و توسعه هنر مردمی پاپ آرت باعث گردید که تی‌شرت‌ها و لباس‌ها و یا سایر قسمت‌هایی از پوشش مردم محل مناسبی برای تبلیغ یک برند، معرفی یک شخصیت معروف و یا تبلیغ یک محصول گردید.

سبک پاپ آرت هنر عامه‌پسندی که در جست‌وجوی خلأ در زندگی عامه مردم بود و سعی بر نفوذ بر آن می‌شد این تأثیر ممکن بود در روابط سیاسی مردم، نیازهای

دوسالانه ونیز در ۱۹۶۴ با استقلال مواجه شد. این نمایشگاه به بهترین شکل هنر پاپ را معرفی کرد و هیئت داوران جایزه ویژه خود را به رابرت راشنبرگ به عنوان زمینه‌ساز زبان هنر پاپ اعطا کرد.

بسیاری از هنرمندان اروپایی با مشخصه‌های متعدد این زبان را به شیوه‌های متفاوت در آثار خویش به کار بردند و نسبت به آمریکایی‌ها هویت خاص خود را یافتند. (همان، ۱۵۰)

وجه مشخص هنر پاپ در آمریکا و بریتانیا عبارت بود از استفاده از تصاویر کتاب‌های کارتونی، آگهی تبلیغاتی، بسته‌بندی و تصاویر تلویزیون و سینما. پاپ آرت در آغاز در ایالات متحده به عنوان واکنشی در برابر سبک اکسپرسیونیسم انتزاعی^۵ مورد توجه قرار گرفت زیرا هواخواهان پاپ آرت بار دیگر به سراغ تصاویر فیگوراتیو و اندام‌وار رفتند و از روش‌های ترسیم خطوط کناری و به ظاهر عکاسانه استفاده کردند. در آغاز آنان نتوانستند لقب گرفته‌اند، زیرا از موضوعات پیش پا افتاده‌ای نظیر (کنسرو سوپ تابلوهای بزرگراه‌ها) استفاده می‌کردند که مشابهت‌هایی به آثار (حاضر و آماده) مارسل دوشان داشت (آماده‌ها).

با این وجود برجسته‌ترین مایه الهام این هنرمندان آثار جاسپر جانز و رابرت روزنبرگ بود. آثار نقاشی جانز که از پرچم، آویز و اعداد و تندیس‌های او از بطری‌های آب‌جو، حباب لامپ چراغ‌های چشمک‌زن تشکیل می‌شد و آثار ترکیبی و کلاژ روزنبرگ که با بطری‌های کوکاکولا، نان‌های توپیر و تصاویر روزنامه‌ها و مجلات ساخته شده بود طیف گسترده و جدیدی از موضوعات را در اختیار هنرمندان قرار داد.

در عین حال که هنرمندان پاپ از موضوعات و درونمایه‌های مشابه استفاده می‌کردند، اما به جای شیوه نقاشانه آثار جانز و روزنبرگ، روش‌های تجاری را به خدمت گرفتند. (جیلورزو دیگران، ۱۳۸۶، ۵۵)

نمونه‌ای از این گرایش‌ها، آثار سیلک اسکرین اندی وار هول برای قوطی کنسرو

۵- Expressionism Abstract Dada: گرایشی پر شور در بیان تجربی حالت‌های احساسی است که خیلی سریع به جنبش‌های هنری پس از جنگ جهانی دوم تبدیل شد. (پاکباز، رویین، دایرةالمعارف هنر، ص ۳۹)

تصویر شماره ۶: تی‌شرت‌های عاشورایی

تصویر شماره ۳: سبک پاپ‌آرت اثر اندی وارهول (مریلین مونرو)

هنر پاپ‌آرت یکی از سبک‌های مفهومی ایجاد شده در قرن بیستم بود که کاربردهای فراوانی را در میان تمام هنرهای بصری برای خود ایجاد نمود.

در سبک پاپ‌آرت تأثیرپذیری از عناصر زندگی روزمره مردم در ایجاد آثار هنری باعث گردید تا هنری عامه‌پسند و مردمی شکل گیرد و شکلهایی از ارتباط را در بیان افکار و تجلیات ذهن هنرمند در میان عامه مردم ایجاد نماید.

از دیگر سو افرادی قابلیت‌های هنرهای کاربردی از جمله طراحی پارچه و لباس را برگزیده و آنگاه با تلفیق هنرهای مفهومی از قسمت‌های مختلف پوشش و اندام انسان در بیان برقراری ارتباطات و اثر بخشی افکار خویش در بطن زندگی مردم به خلق لباس‌های مفهومی پرداختند و مسیر و سبکی جدید را در طراحی لباس ارائه نمودند. ■

منابع

- ۱- تاریخ لباس، روت ترنر ویل کاکس، ترجمه شیرین بزرگمهر، انتشارات توس، ۱۳۷۹.
- ۲- سبک‌ها و مکتب‌های هنری، آریون چیلورزن و دیگران، ترجمه فرهاد آئیش، انتشارات مارلیک، ۱۳۸۶.
- ۳- تاریخ هنر، هورست ولدر مارچنسون، آنتونی فا. جنسون، ترجمه تقی فرامرزی، انتشارات مازیار، ۱۳۹۰.
- ۴- هنر قرن بیستم، لوردا ناپارمزانی، ترجمه مریم چهرگان، سمانه میرعابدی، انتشارات نظر، ۱۳۸۸.
- ۵- روان‌شناسی و علوم تربیتی «آموزش و پرورش (تعلیم و تربیت)» اردیبهشت ۱۳۵۳- شماره ۷۶.
- ۶- هنر بعد از ۱۹۶۰، مایکل آرچر، ترجمه کتابیون یوسفی، انتشارات حرفه هنرمند، ۱۳۶۰.
- ۷- دایرةالمعارف هنر، رویین پاکباز، تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۷۸.

8- www.info.fabric.ne.

9- www.susanavera.com.

10- www.thecultureconccpt.com.

11- www.udand.com.

تصویر شماره ۵: نمونه طرح لباس (سبک پاپ‌آرت)